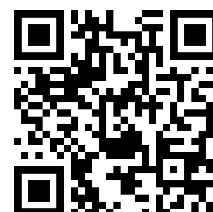

مبادلات تجاری ایران و ترکیه در ۸ ماهه ۲۰۲۰

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

چکیده

ترکیه یکی از شرکای مهم تجاری ایران به شمار می‌رود. جدیدترین آمارهای رسمی کشور ترکیه از تجارت کالایی با ایران نشان می‌دهد که طی ماه‌های ژانویه تا اوت ۲۰۲۰ ارزش تجارت این دو کشور به میزان قابل ملاحظه‌ای نسبت به مدت مشابه سال گذشته افت داشته است. افت تجارت ایران و ترکیه عمدتاً ناشی از کاهش چشم‌گیر صادرات اقلام نفتی ایران، به دلیل تشدید تحریم‌ها، بوده است؛ طی ۸ ماهه ۲۰۱۹ حدود ۷۲ درصد از کل صادرات کالایی ایران به ترکیه مربوط به این گروه کالایی است، اما در مدت مشابه سال جاری، صادرات این محصولات با افت ۹۹ درصدی همراه شده و سهم آنها از ارزش کل صادرات به ۵ درصد رسیده است. با کم‌رنگ‌تر شدن جایگاه اقلام نفتی در سبد صادراتی ایران به ترکیه، نقش دیگر محصولات از جمله «پلاستیک و اجزای آن» و «کود» بیشتر شده و به رغم کاهش ارزش صادرات این محصولات، بیشترین سهم از ارزش کل صادرات ایران به ترکیه طی ۸ ماهه سال ۲۰۲۰ به این دو گروه کالایی اختصاص داشته است.

علاوه بر تشدید تحریم‌ها علیه ایران، بحران کووید-۱۹ نیز به طور قابل توجهی حجم تجارت ایران با ترکیه را دستخوش تغییر قرار داده است؛ بطوریکه طی ماه‌های مارس تا مه ۲۰۲۰ تجارت این دو کشور پایین‌ترین سطح خود را تجربه کرده است؛ اگرچه از ماه ژوئن این سال تجارت این دو کشور کمی رو به بهبود پیش رفته و حدوداً به سطوح ماه‌های ژانویه و فوریه ۲۰۲۰ نزدیک شده است.

شیوع گسترده ویروس کرونا و محدودیت‌های ایجاد شده پس از آن، در تمام جهان اختلالات شدیدی را در بخش گردشگری ایجاد کرده است، ترکیه نیز از این موضوع مستثنی نبوده است. تعداد گردشگران ورودی ایران- به عنوان یکی از مقاصد مهم صادرات گردشگری ترکیه- به این کشور در ۸ ماهه ۲۰۲۰ نسبت به ۸ ماهه ۲۰۱۹ بیش از ۸۱ درصد افت داشته است.

تهیه کننده: فروغ کریمی امیرکیاسر

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی های اقتصادی

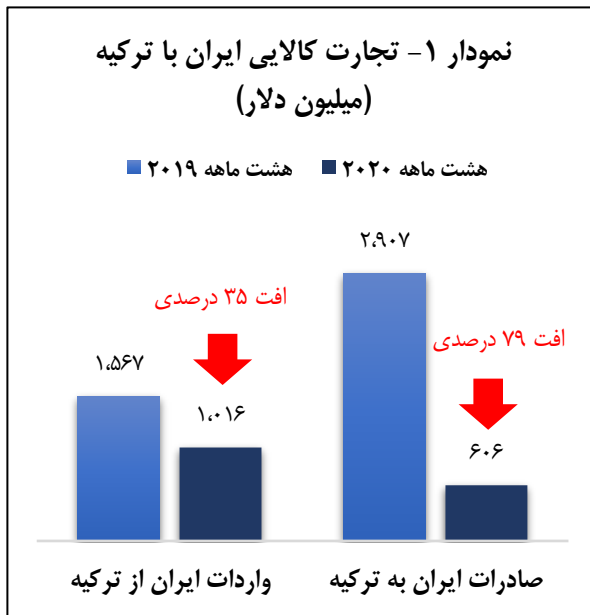
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

مهر ۱۳۹۹

از طریق پست الکترونیکی زیر می توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

منبع آمارها: داده‌های رسمی ترکیه

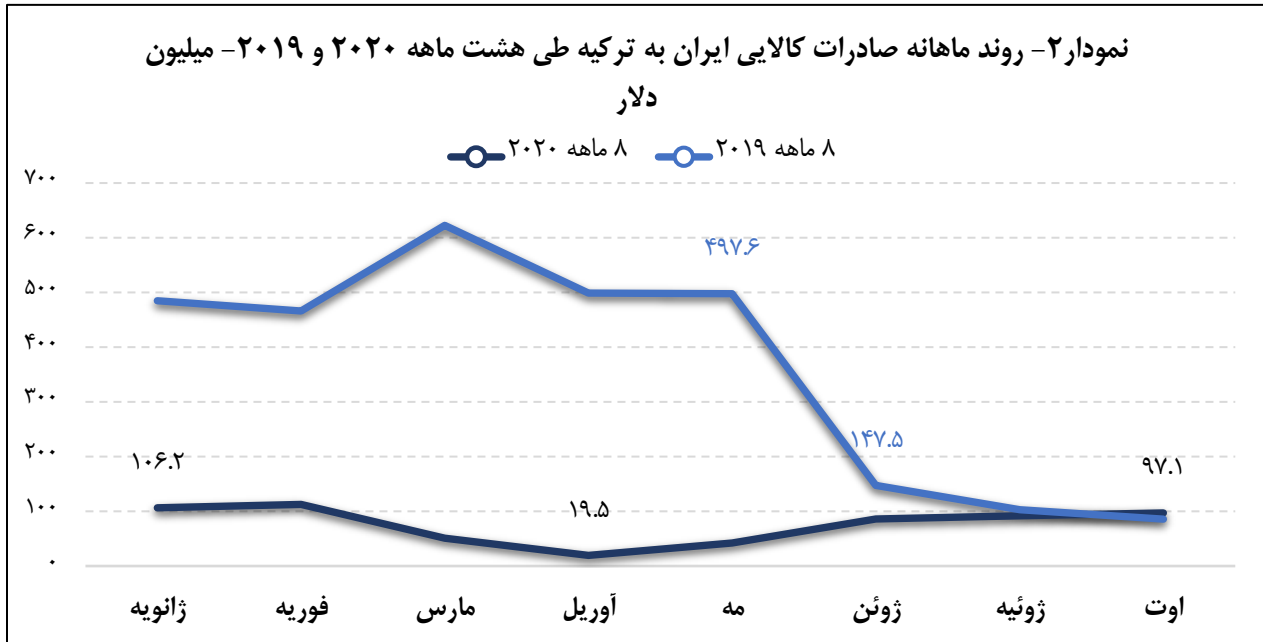
براساس آمارهای رسمی کشور ترکیه، مبادلات تجاری ایران با ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ حدود یک میلیارد و ۶۲۲ میلیون دلار بوده است. این میزان تجارت کالایی ایران با این کشور نسبت به مدت مشابه سال گذشته، حدود ۶۴ درصد افت داشته و حدود یک میلیارد دلار از آن مربوط به واردات ایران از ترکیه و حدود ۶۰۶ میلیون دلار آن مربوط به صادرات ایران به این کشور بوده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۲۰۱۹، عمده تجارت ایران با ترکیه مربوط به صادرات ایران به این کشور است. همچنین طی این مدت تراز تجاری ایران با ترکیه مثبت و به نفع ایران است. با این وجود، طی هشت ماهه ۲۰۲۰، واردات ایران از ترکیه افت ۳۵ درصدی را تجربه کرده و صادرات آن به این کشور ۷۹ درصد کاهش داشته که باعث شده تراز تجاری ایران با این کشور از مثبت ۱.۳ میلیارد دلار در هشت ماهه ۲۰۱۹ به منفی ۴۰۹ میلیون دلار طی هشت ماهه ۲۰۲۰ برسد.

روند ماهانه تجارت ایران با ترکیه

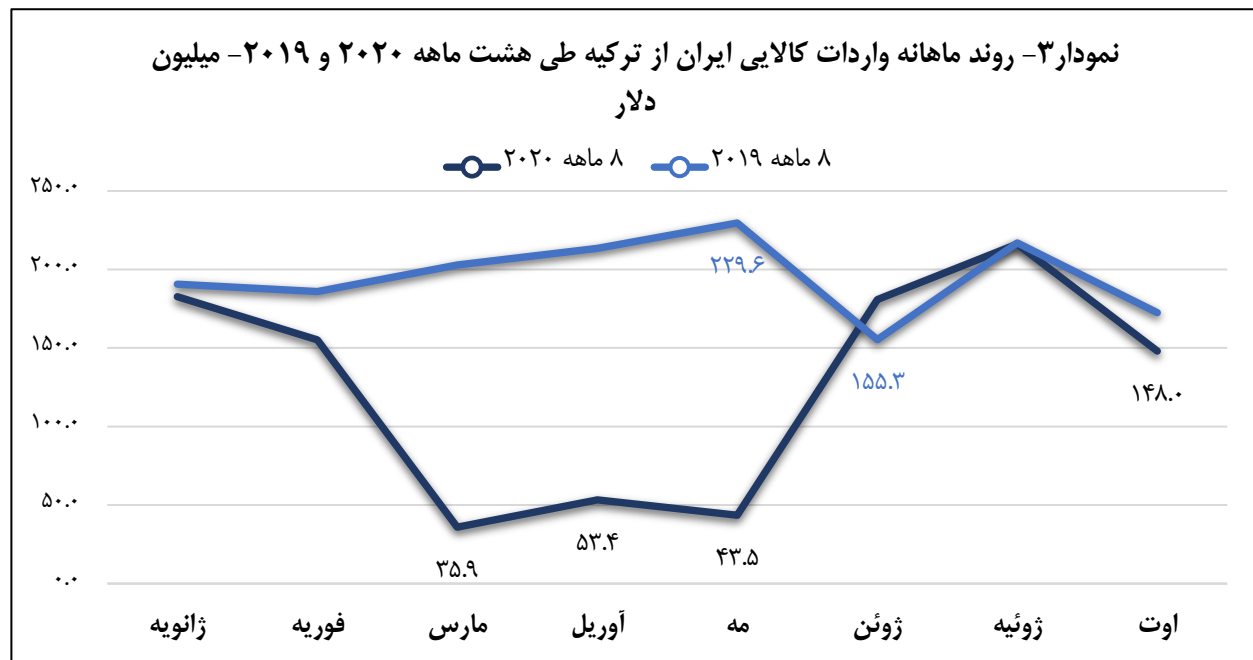
نمودار ۲ روند ماهانه صادرات کالایی ایران به ترکیه طی ماه‌های ژانویه تا اوت سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد. در نمودار مشخص است که افت شدید صادرات ایران به ترکیه ناشی از تشدید تحریم‌ها علیه ایران، از ژوئن ۲۰۱۹ آغاز شد؛ بطوریکه یک ماه قبل از آن (مه ۲۰۱۹) صادرات ایران به ترکیه حدود ۵۰۰ میلیون دلار بود، اما در ماه ژوئن به ۱۴۷.۵ میلیون دلار سقوط کرد. پس از آن در ماه ژوئیه ۲۰۱۹ ارزش صادرات به حدود ۱۰۰ میلیون دلار و در ماه‌های پس از آن در سطح زیر ۱۰۰ میلیون دلار قرار گرفت. در دو ماه نخست سال ۲۰۲۰ نیز ارزش صادرات ایران به ترکیه تقریباً در حدود ۱۰۰ میلیون دلار باقی ماند، اما با شیوع گسترده ویروس کرونا، ارزش صادرات ایران مجدداً کاهش یافت و در ماه آوریل به پایین‌ترین سطح خود (۱۹.۵ میلیون دلار) رسید. اگرچه، طی ماه‌های پس از آن صادرات ایران روند افزایشی را در پیش گرفت و در اوت ۲۰۲۰ به ۹۷.۱ میلیون دلار رسید.

نمودار ۳، روند ماهانه واردات ایران از ترکیه طی ماه‌های ژانویه تا اوت سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد. آمارها نشان می‌دهد که اثر تشدید تحریم‌ها بر واردات ایران از ترکیه به شدت تغییر صادرات ایران از این کشور نبوده است. در ماه ژوئن ۲۰۱۹ واردات ایران از ترکیه نسبت به ماه قبل (مه همین سال) افت ۳۲ درصدی را تجربه کرد و از حدود ۲۳۰ میلیون دلار در ماه مه به ۱۵۵ میلیون دلار در ماه ژوئن رسید. با این وجود طی ماه‌های پس از آن روند کاهشی تا حدودی متوقف شد و تا پایان سال ۲۰۱۹، ارزش واردات ایران از این کشور بین ۱۷۲ میلیون دلار تا ۲۱۷ میلیون دلار نوسان داشت. در اوایل سال ۲۰۲۰ و با تشدید محدودیت‌های ناشی از ویروس کرونا واردات ایران از ترکیه با کاهش قابل توجهی همراه شد؛ بطوریکه

طی ماه های مارس تا مه ۲۰۲۰ واردات ایران از این کشور به حدود ۳۶ میلیون دلار تا ۵۳ میلیون دلار رسید. اگرچه، در ماه های ژوئن و ژوئیه ۲۰۲۰ ارزش واردات ایران روند افزایشی را در پیش گرفت و در ماه ژوئیه به ۲۱۷ میلیون دلار رسید؛ پیش از آنکه در ماه اوت به ۱۴۸ میلیون دلار کاهش یابد.

منبع آمارها: داده های رسمی ترکیه

منبع آمارها: داده های رسمی ترکیه

کالاهای صادراتی ایران به ترکیه

جدول ۱، فهرست ۱۰ قلم نخست صادراتی ایران به ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ را نشان می‌دهد. این ۱۰ قلم سهم ۹۰.۵ درصدی از ارزش کل صادرات ایران به این کشور را طی بازه زمانی مورد بررسی دارند که از تنوع پایین اقلام صادراتی ایران حکایت دارد.

در میان اقلام صادراتی ایران به ترکیه، فصل ۳۹ (پلاستیک و اجزای آن) بیشترین سهم (۲۵٪) را از ارزش کل صادرات ایران به ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ به خود اختصاص داده است. پس از آن، فصل ۳۱ (کود)، فصل ۷۴ (مس و مصنوعات مس) و فصل ۷۹ (روی و مصنوعات از روی) به ترتیب با سهم‌های ۱۴ درصد، ۱۴ درصد و ۱۲ درصد در جایگاه‌های دوم تا چهارم فصول عمده صادراتی ایران به ترکیه قرار دارند. این چهار قلم در حالی در صدر فهرست فصول عمده صادراتی ایران به ترکیه قرار گرفته‌اند که ارزش صادرات آنها نسبت به هشت ماهه ۲۰۱۹ با افت همراه است.

دلیل عمده افزایش سهم این چهار قلم عمده صادراتی از کل صادرات، به رغم کاهش ارزش صادرات آنها، افت قابل توجه صادرات اقلام نفتی به ترکیه بوده است. طی هشت ماهه ۲۰۱۹، فصل ۲۷ (سوختهای معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن، مواد قیری، موم‌های معدنی) حدود ۷۲ درصد از ارزش کل صادرات ایران به ترکیه را تشکیل داده بود؛ این در حالی است که در هشت ماهه سال جاری، ارزش صادرات این محصول کاهش ۹۹ درصدی را تجربه کرده و سهم آن به تنها ۵ درصد از ارزش کل صادرات تقلیل یافته است. حدود ۷۱.۵ واحد درصد از افت ۷۹ درصدی ارزش کل صادرات ایران به ترکیه در هشت ماهه ۲۰۲۰ نیز ناشی از افت صادرات اقلام این فصل تعرفه است.

در میان فصول عمده صادراتی، ارزش صادرات فصل ۷۱ (سنگ‌های قیمتی، فلزات گرانبها، مرواریدها و کالاهای آن) حدوداً ۴ برابر شده و از ۸ میلیون دلار در هشت ماهه ۲۰۱۹ به ۳۲ میلیون دلار در هشت ماهه ۲۰۲۰ رسیده است.

جدول ۱- ۱۰ فصل کالایی نخست صادراتی ایران به ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹- میلیون دلار، درصد

کد فصل	شرح فصل	هشت ماهه ۲۰۲۰		هشت ماهه ۲۰۱۹		سهم از رشد (واحد درصد)	درصد تغییر
		ارزش صادرات	سهم از کل صادرات	ارزش صادرات	سهم از کل صادرات		
۳۹	پلاستیک و اجزای آن	۱۵۲	۲۵	۱۷۲	۶	-۰.۷	-۱۲
۳۱	کود	۸۸	۱۴	۱۲۷	۴	-۱.۴	-۳۱
۷۴	مس و مصنوعات مس	۸۴	۱۴	۱۱۶	۴	-۱.۱	-۲۸
۷۹	روی و مصنوعات از روی	۷۶	۱۲	۱۰۱	۳	-۰.۹	-۲۵
۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۴۱	۷	۵۸	۲	-۰.۶	-۳۰
۷۱	سنگ‌های قیمتی، فلزات گرانبها، مرواریدها و کالاهای آن	۳۲	۵	۸	۰	۰.۸	۳۲۶

جدول ۱-۱ فصل کالایی نخست صادراتی ایران به ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹-۲۰۱۹ میلیون دلار، درصد

کد فصل	شرح فصل	هشت ماهه ۲۰۲۰		هشت ماهه ۲۰۱۹		درصد تغییر	سهم از رشد (واحد درصد)
		ارزش صادرات	سهم از کل صادرات	ارزش صادرات	سهم از کل صادرات		
۲۷	سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن، مواد قیری، موم‌های معدنی	۲۸	۵	۲،۱۰۵	۷۲	-۹۹	-۷۱.۵
۷۲	آهن و فولاد	۲۴	۴	۹۴	۳	-۷۴	-۲.۴
۲۸	محصولات شیمیایی معدنی، ترکیبات آلی یا معدنی	۱۴	۲	۱۳	۰	۲	۰.۰
۸	میوه‌ها و آجیل‌های خوراکی، پوست خربزه یا مرکبات	۱۲	۲	۱۴	۰	-۱۹	-۰.۱
جمع ۱۰ قلم نخست		۵۵۱	۹۰.۵	۲،۸۰۸	۹۶.۶	-۸۰	-۷۸
جمع کل صادرات کالایی ایران به ترکیه		۶۰۶	۱۰۰	۲،۹۰۷	۱۰۰	-۷۹	-۷۹

منبع آمارها: داده‌های رسمی ترکیه

کالاهای وارداتی ایران از ترکیه

جدول ۲، فهرست ۱۰ قلم عمده وارداتی ایران از ترکیه، طی هشت ماهه ۲۰۲۰، را نشان می‌دهد. سهم این اقلام از ارزش کل واردات ایران به ترکیه قریب به ۶۲ درصد بوده و حدود ۷.۸ درصد از افت ۳۵ درصدی ارزش واردات ایران از ترکیه طی این مدت، به این ۱۰ قلم اختصاص داشته است.

در هشت ماهه ۲۰۲۰، بیشترین سهم از واردات ایران از ترکیه مربوط به کالاهای فصل ۸۴ (دیگ‌های بخار آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل الکترونیکی، اجزا و قطعات آن) و معادل ۱۹.۵ درصد بوده است. ارزش واردات این گروه اقلام با رشد حدود ۳۸ درصدی نسبت به مدت مشابه سال گذشته، از ۱۴۳ میلیون دلار به ۱۹۸ میلیون دلار رسیده است. پس از آن، فصل ۵۵ (الیاف سنتتیک غیریکسره) و فصل ۳۹ (مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد) به ترتیب با سهم‌های ۷.۸ درصد و ۷.۱ درصد در رده‌های بعدی این فهرست قرار دارند.

در میان اقلام وارداتی ایران، بیشترین تاثیر بر افت ۳۵ درصدی ارزش واردات ایران از ترکیه طی ۸ ماهه ۲۰۲۰ را کالاهای فصل ۶۱ (کالاهای بافتنی و قلاب بافی و اجزای آن) و فصل ۶۲ (کالاهای غیر بافتنی و قلاب بافی و اجزای آن) داشته‌اند که به ترتیب ۴.۷ درصد و ۴ واحد درصد از افت ارزش واردات کالایی ایران از ترکیه را تشکیل می‌دهند.

جدول ۲-۱ فصل کالایی نخست وارداتی ایران از ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹-۲۰۱۹ میلیون دلار، درصد

کد فصل	شرح فصل	هشت ماهه ۲۰۲۰		هشت ماهه ۲۰۱۹		درصد تغییر	سهم از رشد (واحد درصد)
		ارزش واردات	سهم از کل واردات	ارزش واردات	سهم از کل واردات		
۸۴	دیگ‌های بخار آب گرم، ماشین‌آلات و وسایل الکترونیکی، اجزا و قطعات آن	۱۹۸	۱۹.۵	۱۴۳	۹.۲	۳۷.۸	۳.۵

جدول ۲-۱۰ فصل کالایی نخست وارداتی ایران از ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹- میلیون دلار، درصد

کد فصل	شرح فصل	هشت ماهه ۲۰۲۰		هشت ماهه ۲۰۱۹		درصد تغییر	سهم از رشد (واحد درصد)
		ارزش واردات	سهم از کل واردات	ارزش واردات	سهم از کل واردات		
۵۵	الیاف سنتتیک غیریکسره	۷۹	۷.۸	۱۱۱	۷.۱	-۲۸.۶	-۲.۰
۳۹	مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد	۷۲	۷.۱	۱۲۸	۸.۲	-۴۴.۱	-۳.۶
۲۴	توتون و تنباکو و مواد مورد استفاده به جای آن	۶۶	۶.۵	۷۱	۴.۵	-۶.۴	-۰.۳
۸۵	ماشین آلات و تجهیزات برقی، اجزا و قطعات آن	۶۱	۶.۰	۶۰	۳.۸	۱.۲	۰.۰
۴۸	کاغذ و مقوا، اشیای ساخته شده از خمیر کاغذ و مقوا	۴۸	۴.۸	۱۰۶	۶.۷	-۵۴.۲	-۳.۷
۸۷	وسایل نقلیه غیر از نواقل روی خط آهن یا تراموای و اجزا و قطعات آن	۲۹	۲.۹	۴۰	۲.۵	-۲۵.۹	-۰.۷
۴۴	چوب و اجزای چوب، زغال چوب	۲۵	۲.۵	۳۲	۲.۰	-۱۹.۹	-۰.۴
۱۸	کاکائو و مواد آماده سازی کاکائو	۲۳	۲.۳	۳۴	۲.۲	-۳۱.۸	-۰.۷
۴۷	چوب به صورت طبیعی و ضایعات آن	۲۳	۲.۳	۲۳	۱.۵	-۰.۴	۰.۰
جمع ۱۰ قلم نخست		۶۲۵	۶۱.۷	۷۴۸	۴۷.۷	-۱۶.۴	-۷.۸
جمع کل واردات کالایی ایران از ترکیه		۱،۰۱۶	۱۰۰	۱،۵۶۷	۱۰۰	-۳۵.۲	-۳۵.۲

منبع آمارها: داده های رسمی ترکیه

صادرات غیرنفتی ایران و ترکیه

از آنجایی که سهم قابل توجهی از صادرات ایران به ترکیه در سال ۲۰۱۹ را اقلام نفتی (فصل ۲۷) تشکیل داده، حذف صادرات اقلام نفتی از صادرات کالایی ایران می تواند وضعیت صادرات غیرنفتی ایران به ترکیه را نشان دهد.

در هشت ماهه ۲۰۲۰، صادرات کالای غیرنفتی ایران به ترکیه ۵۷۸ میلیون دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹ حدود ۲۸ درصد افت داشته است. سهم اقلام غیرنفتی از کل صادرات کالایی ایران به ترکیه طی هشت ماهه نخست ۲۰۱۹ نزدیک به ۲۸ درصد بوده که این رقم در هشت ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۰ به ۹۵.۴ درصد افزایش یافته است. شایان ذکر است افزایش سهم اقلام غیرنفتی در کل صادرات کالایی ایران به ترکیه ناشی از رشد صادرات این گروه نبوده بلکه صرفاً ناشی از افت صادرات نفتی است.

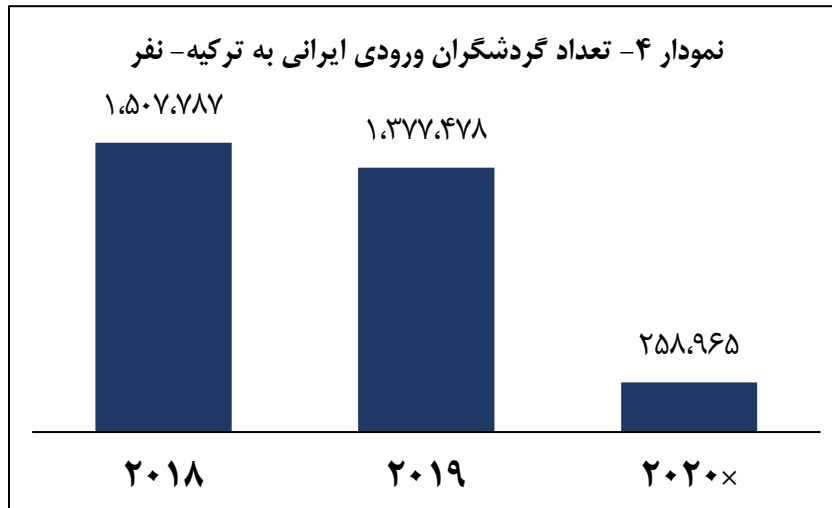
جدول ۳- صادرات غیرنفتی ایران به ترکیه طی هشت ماهه ۲۰۲۰ و ۲۰۱۹- میلیون دلار، درصد

بازه زمانی	صادرات غیرنفتی ایران به ترکیه	سهم از کل صادرات کالایی
هشت ماهه ۲۰۱۹	۸۰۲	۲۷.۶
هشت ماهه ۲۰۲۰	۵۷۸	۹۵.۴
درصد تغییر	-۲۸	***

منبع آمارها: داده های رسمی ترکیه

کاهش گردشگران ایرانی ورودی به ترکیه

مبادلات تجاری ایران با ترکیه تنها محدود به تجارت کالایی بین این دو کشور نیست و خدمات گردشگری را نیز شامل می شود. هر ساله تعداد قابل توجهی از ایرانیان به ترکیه سفر می کنند و می توان گفت ایران یکی از مقاصد مهم صادرات گردشگری ترکیه است.

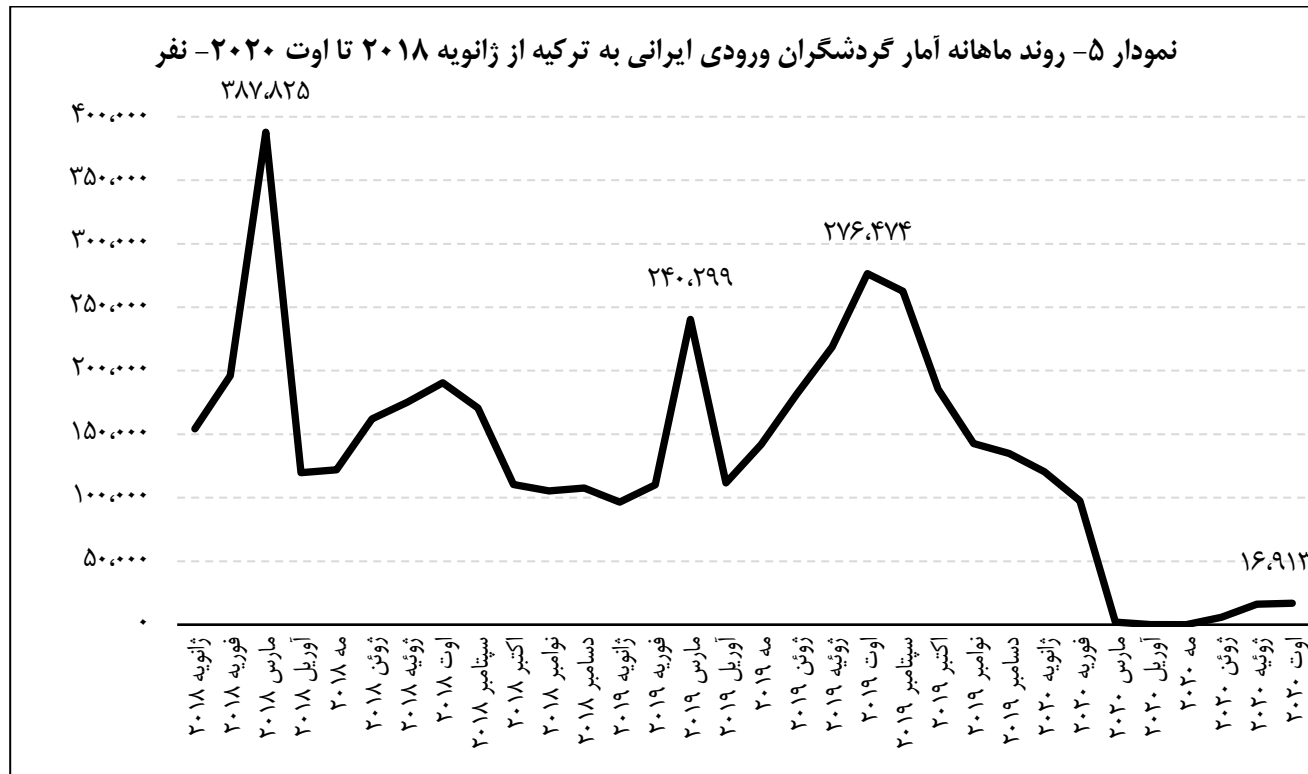

منبع آمارها: داده های رسمی ترکیه - *آمارهای سال ۲۰۲۰ مقدماتی است.

طبق آخرین آمارهای وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه، در ۸ ماهه سال ۲۰۱۸، حدود یک میلیون و ۵۰۸ هزار نفر ایرانی به ترکیه سفر کرده اند. در ۸ ماهه سال ۲۰۱۹، این تعداد کاهش کمی را تجربه کرد و به یک میلیون و ۳۷۷ هزار نفر رسید. با این وجود، در سال ۲۰۲۰ با توجه به شیوع گسترده کووید-۱۹ و اعمال محدودیت های گردشگری، تعداد گردشگران ایرانی ورودی به ترکیه به شدت کاهش یافت؛ بطوریکه طی

ژانویه تا اوت ۲۰۲۰ تنها قریب به ۲۵۹ هزار نفر ایرانی به ترکیه سفر کرده اند. این تعداد گردشگر نسبت به ۸ ماهه ۲۰۱۹، افت بیش از ۸۱ درصدی را تجربه کرده است.

نمودار ۵ روند ماهانه تعداد گردشگران ایرانی ورودی به ترکیه را از ژانویه ۲۰۱۸ تا اوت ۲۰۲۰ نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود، در ماه های مارس ۲۰۱۸، مارس ۲۰۱۹ و اوت ۲۰۱۹ تعداد گردشگران ایرانی در ترکیه در اوج قرار داشته است. در اوت ۲۰۱۹ تعداد گردشگران ایرانی در ترکیه حدود ۲۷۶.۵ هزار نفر بوده است. با این حال پس از آن تا انتهای سال ۲۰۱۹، تعداد گردشگران ایرانی روند کاهشی را در پیش گرفت که افزایش قیمت دلار و پرهزینه تر شدن سفرهای خارجی برای ایرانی ها، همچنین سقوط هواپیمایی بین المللی اوکراین در ایران و در ادامه آن لغو بسیاری از پروازهای بین المللی از مبدا ایران می تواند مهم ترین عامل روند کاهشی تعداد گردشگران بین المللی به ترکیه در اواخر سال ۲۰۱۹ باشد. در سال ۲۰۲۰ نیز با شیوع کووید-۱۹ و محدودیت های گسترده اعمال شده بر پروازهای بین المللی، روند کاهشی تعداد گردشگران ایرانی به ترکیه تشدید یافت، بطوریکه در ماه های ابتدایی سال ۲۰۲۰ تعداد آنها تقریباً به صفر رسید. در آوریل ۲۰۲۰ تنها ۶۰ نفر و در ماه مه ۲۰۲۰ تنها ۷۰ نفر ایرانی به ترکیه سفر کرده اند. با این وجود، در ماه های پس از آن و از سر گرفتن برخی پروازهای بین المللی به صورت محدود، تعداد گردشگران ایرانی در ترکیه افزایش جزئی را تجربه کرد و در ماه اوت ۲۰۲۰ به ۱۶ هزار و ۹۱۳ نفر رسید.

منبع آمارها: داده‌های رسمی ترکیه - *آمارهای سال ۲۰۲۰ مقدماتی است.